

سواد اطلاعاتی: یک اولویت نوظهور جهانی

هانلور بی. ریدر^۱

مریم نظری*

دانشجوی دوره دکتری علوم اطلاع‌رسانی دانشگاه شفیلد انگلستان

چکیده

آنچه در پیش رو دارید، خلاصه‌ای است از فعالیت‌ها، برنامه‌ها و تحقیقات مرتبط با سواد اطلاعاتی که در قاره‌های مختلف جهان صورت پذیرفته است. این اطلاعات مبتنی بر مشاهدات فردی و بررسی متون است و منتخبی از بررسی‌ها را ارائه می‌دهد. بخش اعظم برنامه‌های مندرج در این مقاله - بویژه در حوزه آموزش عالی - در سال‌های اخیر آغاز شده‌اند و اثرات و پیامدهای آن‌ها به طور منظم مورد ارزیابی قرار نگرفته است. از این مرور مختصر می‌توان دریافت که نیاز به جامعه‌ی باسواد اطلاعاتی، در سراسر جهان احساس می‌شود.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی/ سواد سنتی/ فناوری اطلاعات/ عصر اطلاعات

مقدمه

در آغاز راه است و درک پیچیدگی، اثرات بلندمدت، و اهمیت آماده‌سازی افراد برای کار اطلاعاتی مؤثر، کار بیشتری طلب می‌کند.

در دهه گذشته، سواد اطلاعاتی تبدیل به موضوعی جهانی شده و اقدامات بسیاری در این راستا در سراسر جهان ثبت شده که در این میان به طور ویژه می‌توان به آنچه در آمریکای شمالی، استرالیا، آفریقای جنوبی و اروپای شمالی صورت پذیرفته است اشاره کرد (Bruce & Candy, 2000). برنامه‌های مستند شده در این مناطق، به بسیاری از ابعاد مرتبط با فناوری و مهارت‌های اطلاعاتی پرداخته‌اند. در حوزه آموزش، مدرسان و کتابداران و دیگر گروه‌ها سرگرم فعالیت به منظور ادغام ساختاری مهارت‌های اطلاعاتی در برنامه تحصیلی هستند تا از این رهگذر به خروجی‌های مرتبط در امر یادگیری دست یابند. دیگر اقدامات صورت گرفته در این زمینه با آموزش از راه دور، فعالیت‌های پژوهشی و انتشاراتی مرتبط با سواد اطلاعاتی سروکار دارند. اخیراً کارفرمایان و سیاستگذاران، برای حصول اطمینان از ایجاد مهارت‌های فناوری و اطلاعاتی متناسب در

سواد اطلاعاتی را مجموعه توانایی‌هایی تعریف کرده‌اند که به کمک آن‌ها می‌توان تشخیص داد در چه زمانی به اطلاعات نیاز است، و به جایابی، ارزیابی و به کارگیری مؤثر اطلاعات موردنیاز پرداخت (ACRL, 2000) در قرن بیست و یکم که عصر اطلاعات نامیده شده است، شهروندان باسواد اطلاعاتی سنگ بنای جامعه‌ای خواهند بود که در آن، عدالت اجتماعی برقرار است، از رشد اقتصادی بالقوه‌ای برخوردار است، و افراد برای انجام امور حرفه‌ای، شخصی و حتی تفریحی خود به مهارت‌های اطلاعاتی نیاز دارند. اخیراً کتابداران، مربیان، فناوران و برخی از سیاستگذاران، نیاز به تدریس و آموزش مهارت‌های اطلاعاتی در کلیه سطوح آموزشی را مطرح نموده‌اند. به امر آموزش مؤثر مهارت‌های اطلاعاتی به نیروی کار شاغل کنونی به شکل کلان، هنوز باید- امید می‌رود که خیلی زود- پرداخته شود. لازم است تمام افراد برای یادگیری مادام‌العمر آماده شوند و آموزش مهارت‌های اطلاعاتی مناسب به افراد، پیشرفت مهمی در این راستا خواهد بود. تلاش‌های انجام شده در حوزه سواد اطلاعاتی هنوز

* نویسنده مکاتبه‌کننده. تلفن: __ نامبر: __

همکاری میان غنی‌ترین کشورهای جهان و تعدادی از کشورهای در حال توسعه به منظور پرکردن شکاف دیجیتالی بود.

این دولت اخیراً [برنامه] «اینفوکام ۲۰۲۵»^۴ را تصویب نموده که استراتژی ملی دولتی در موضوع فناوری اطلاعات و ارتباطات است و به مثابه مبنای مشترک پروژه‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات عمل می‌کند، پروژه‌هایی که هدف از آن‌ها ایجاد جامعه اطلاعاتی به صورت شبکه‌ای، و رساندن کشور آفریقای جنوبی به جایگاهی است که بتواند در عرصه جهانی از توان رقابتی برخوردار گردد. «اینفوکام ۲۰۲۵» به موضوعات مربوط به خط‌مشی، زیرساختار، قابلیت نیروی [انسانی و ظرفیت محلی در چارچوب صنایع فناوری اطلاعات و ارتباطات می‌پردازد. یکی از اهداف آن، تسهیل و ترویج استفاده از فناوری‌های مخابراتی در آموزش و پرورش است. به موجب این برنامه قرار است پایانه‌های اطلاع‌رسانی عمومی در دفاتر اصلی پست نصب شوند و مراکز اطلاع‌رسانی جامعه («Telecenters») در شهرک‌ها و روستاها راه اندازی شوند. (De Jager & Nassimbeni, 2002)

در سال‌های اخیر کتابداران و دانشگاهیان برای ارتقای فرایند یادگیری برای همه، همکاری نموده‌اند و دستورالعمل‌های مربوط به سواد اطلاعاتی نیز به عنوان بخشی از آمادگی برای یادگیری مادام‌العمر مورد استفاده قرار گرفته است. مثلاً «ائتلاف کنسرسیوم‌های کتابخانه‌ای آفریقای جنوبی»^۵ راهنمایی و آموزش به کاربران را به عنوان نوعی جهت‌گیری راهبردی برای این کنسرسیوم‌ها در سال ۱۹۹۹ پذیرفته است (De Jager & Nassimbeni, 2002). در حوزه آموزش عالی در آفریقای جنوبی، لازم است که سواد اطلاعاتی در ارتباط با عوامل و زمینه‌هایی که بر فرایندهای آموزشی و تدریس اثر می‌گذارند در نظر گرفته شود. این عوامل بر محیط آموزشی پس از پایان «دوره آپارتاید»^۶ (در شرایطی که بسیاری از دانشجویانی که از لحاظ آموزشی دچار محرومیت بودند، بدون برخورداری از

۱. آفریقا

۱-۱. آفریقای جنوبی

علاقه و توجه به موضوع سواد اطلاعاتی در آفریقای جنوبی به واسطه دو عامل، یعنی تغییر شکل نظام‌مند آموزش در تمامی سطوح، و کاربرد فزاینده فناوری تبادل اطلاعات پدید آمده است. چارچوب سیاستگذاری در خصوص سواد اطلاعاتی در مؤسسه‌های آموزش عالی از سه حوزه سیاستگذاری ناشی می‌شود که عبارت‌اند از:

- سیاست‌های آموزشی؛
- سیاست‌های مربوط به فناوری ارتباطات و اطلاعات؛
- سیاست‌های مربوط به کتابخانه‌ها و خدمات اطلاع‌رسانی.

واکنش دولت‌ها به مباحث سواد اطلاعاتی بسته به علائق اساسی هر بخش، متغیر بوده است. مثلاً بخش‌هایی نظیر ارتباطات، تجارت و صنعت بر مشارکت اقتصادی، [حقوق] شهروندی و جهت‌گیری‌های کلی برنامه‌های دولت برای تحقق جامعه اطلاعاتی تأکید می‌کنند. آگاهی دولت از اقتصاد مبتنی بر دانش و علاقه آن به ارتقای سطح آگاهی شهروندان از مزایای تحقق جامعه اطلاعاتی، امروزه امری کاملاً اثبات شده است. دولت بر پیوند میان فناوری اطلاعات با توسعه اقتصادی و آموزشی تأکید فراوانی دارد و خود در تعدادی از پروژه‌های ملی و بین‌المللی برای ترویج فناوری اطلاعات و به کارگیری آن شرکت دارد. تعهد به ابعاد گوناگون سواد اطلاعاتی در بسیاری از اسناد و بیانیه‌های مرتبط با این امر، آشکار است. مثلاً دولت آفریقای جنوبی در «منشور فناوری اطلاعات اوکیناوا»^۲ که در نشست «جی ۸» در «کیوشو»^۳ در سال ۲۰۰۰ میلادی تصویب شد مشارکت نمود. این منشور نمایانگر

آموزش عملی و روش‌های ابتکاری ارزیابی، استفاده شده است. (Dejager & Nassimbeni, 2002)

در سال ۲۰۰۱ میلادی یک پیمایش الکترونیکی به منظور سنجش میزان حمایت سازمانی از سواد اطلاعاتی و فعالیت‌های جاری مرتبط با آن به عمل آمد که ۲۶ مؤسسه دانشگاهی آفریقای جنوبی جامعه این پژوهش را تشکیل می‌دادند. نتایج این پیمایش نشان داد که تنها یک مؤسسه بر اهمیت «یادگیری مادام‌العمر» تأکید درجه اول داشته است و شواهد اندکی مبنی بر وجود برنامه‌های استراتژیک سازمانی در راستای تلفیق سواد اطلاعاتی در کلیت برنامه‌های درسی به دست آمد. در اکثر این مؤسسه‌ها، کتابخانه‌ها در قالب دوره‌های گوناگون، مهارت‌های اطلاعاتی را به دانشجویان ارائه می‌کنند و تلاش‌های بسیاری به منظور تلفیق این آموزش‌ها با برنامه درسی به عمل می‌آید. توجه به سنجش نتایج حاصل از آموزش سواد اطلاعاتی نیز در حال رشد است. امروزه کتابداران دانشگاهی آفریقای جنوبی درمی‌یابند که آموزش سواد اطلاعاتی باید با برنامه‌های درسی و آموزشی ادغام شود تا بتوان به بیشترین تأثیر ممکن دست یافت و در این راه به اشتراک تجارب و انجام بهترین اقدامات، نیاز خواهد بود.

۲. آسیا

۲-۱. چین

از اوایل دهه ۱۹۸۰ دولت چین حمایت‌ها و تشویق‌های فراوانی از تدریس مهارت‌های اطلاعاتی و کتابخانه‌ای در مؤسسه‌های دانشگاهی این کشور به عمل آورده و در این رابطه چندین کنفرانس ملی برگزار کرده است. گرچه در بسیاری (۳۹٪) از دانشگاه‌های چین آموزش کاربران اطلاعات انجام می‌شود، اما درصد کمی از دانشجویان مقاطع آموزش عالی قادر به شرکت در این آموزش‌ها هستند، زیرا آموزش کاربران در قالب دوره‌هایی جداگانه اجرا می‌شود و با برنامه درسی تلفیق نشده است. همگام با رشد محیط فناوری و شبکه در چین، نیاز به آموزش مهارت‌های اطلاعاتی نیز رشد

(مبتنی است (Sayed, 2000). بنابراین، مهارت‌های اطلاعاتی باید در محیطی همراه با تأکید بر آمادگی یادگیرندگان و نیازهای آنان، و با همکاری صمیمانه کتابداران، فناوران و دانشگاهیان تدریس شوند. پروژه «اینفولیت»^۷، پروژه‌ای درخور ذکر است که در سال ۱۹۹۵ در زمینه سواد اطلاعاتی، با حمایت «شرکت ریدرز دایجست»^۸ آغاز شد و تا سال ۲۰۰۰ میلادی ادامه یافت. این پروژه، به کتابداران «وسترن کیپ» کمک کرد تا برنامه‌های سواد اطلاعاتی مبتنی بر برنامه تحصیلی را در مؤسسات دانشگاهی و نیز در مدارس و جوامع شروع کنند. در این برنامه از نیازسنجی و بهترین اقدامات در امر سواد اطلاعاتی استفاده می‌شود. یک دوره آموزشی واحدی با عنوان «مهارت‌ها و ابزارهای اطلاعاتی» در سال ۱۹۹۶ در «دانشگاه کیپ‌تاون»^۹ آغاز گردید و هنوز هم ادامه دارد (Karese, 2000). پروژه «اینفولیت» با مشارکت دانشگاهیان و کارکنان واحدهای اطلاع‌رسانی انجام می‌شود و سواد اطلاعاتی مناسب با نیازهای فراگیران را ارائه می‌کند.

آموزش فراگیران و سواد اطلاعاتی به یکی از حوزه‌های پژوهشی در جامعه کتابداران آفریقای جنوبی بدل گردیده است. اکثر مؤسسه‌های آموزش عالی در فعالیتهای مرتبط با سواد اطلاعاتی مشارکت دارند و اطلاعات حاصل از یک تحقیق جدید نشان می‌دهد که اکثر کتابداران دانشگاهی در تلاش‌اند تا آموزش مهارت‌های اطلاعاتی را با برنامه‌های درسی تلفیق کنند. در «دانشگاه آفریقای جنوبی» (یونیسفا) و «دانشگاه پره‌توریا» و «ناتال تکنیکون» چندین برنامه مرتبط با سواد اطلاعاتی، به مدت چندین سال ادامه داشته از سال ۱۹۹۷ تاکنون در «دانشگاه آفریقای جنوبی» یک دوره جامع آموزشی در خصوص مهارت‌های اطلاعاتی در امر پژوهش، برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته شیمی در محیط آموزش از راه دور برگزار شده و در آن از شیوه‌های کارگاهی مانند

دانشجوی مقاطع عالی و تکمیلی برگزار می‌کند و دوره‌های دیگری نیز به منظور کسب آمادگی‌های لازم برای نوشتن پایان‌نامه از سوی کتابداران برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی برگزار می‌گردد. علاوه بر این، کتابداران با همکاری همکاران دانشگاهی خود برای شناخت نیازهای دانشجویان در امر بازیابی اطلاعات در سطح دانشگاه و به صورت آموزش از راه دور، تلاش‌هایی به عمل آورده‌اند. آنچه در حال حاضر مدنظر و در کانون توجه قرار دارد، روزآوری دوره‌های کنونی آموزش بازیابی اطلاعات به منظور همخوانی بیشتر با استانداردهای «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و پژوهشی» است.

برگزاری نشست‌های کتابداران و کارگاه‌های آموزشی ویژه در سطح ملی (نظیر آنچه که در سال ۲۰۰۲ در شهر هربین برگزار شد) به کتابداران دانشگاهی چینی کمک فراوانی می‌کند تا برنامه‌های «دانشگاه تسینگهوا» در راستای آموزش مهارت‌های اطلاعاتی و فناوری را دنبال کنند. بسیاری از کتابداران دانشگاهی در حال روزآوری برنامه‌های آموزشی مربوط به مهارت‌های اطلاعاتی هستند تا با ارائه دوره‌های جداگانه واحدی و نیز با روش‌های مختلف آموزش مهارت‌های اطلاعاتی، به نیازهای دانشجویان در عصر دیجیتال پاسخ گویند (Sun, 2002).

۲-۲. سنگاپور

در سنگاپور دولت در حال تبلیغ برای ساخت جامعه‌ای مبتنی بر دانش است تا با الزامی کردن آمادگی همه افراد برای کار در محیطی اطلاعاتی، از همه مهارت‌های حل مسئله برخوردار و به سواد اطلاعاتی مجهز شوند تا بتوانند در توسعه اقتصادی کشور سهیم باشند. در سنگاپور، مهارت‌های اطلاعاتی در مقطع آموزش ابتدایی و متوسطه براساس مصوبات وزارت آموزش به دانش‌آموزان تعلیم داده می‌شوند. این امر ابتدا به عنوان اقدامی آزمایشی در سال ۱۹۸۷ آغاز شد و به انتشار «مهارت‌های اطلاعاتی»^{۱۳} در سال

اخیراً کشور چین اولین «کارگاه ملی سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» را در ژانویه ۲۰۰۲ در «دانشگاه هیلانگ جیانگ»^{۱۰} واقع در شهر «هاربین» برگزار نمود. بیش از ۱۷۰ کتابدار از نواحی مختلف چین در این کنفرانس حضور یافتند و همگی اظهار علاقه کردند که «استانداردهای قابلیت‌های سواد اطلاعاتی» «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و پژوهشی»^{۱۱} را به منظور کمک به دانشجویان برای کسب مهارت‌های اطلاعاتی به کار بگیرند. استانداردهای «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و پژوهشی» به زبان چینی ترجمه و در مجامع کتابخانه‌ای مراکز دانشگاهی سراسر چین توزیع شدند.

برنامه آموزش مهارت‌های اطلاعاتی در «دانشگاه تسینگهوا»^{۱۲} مدل و الگوی خوبی برای آینده به شمار می‌رود. «دانشگاه تسینگهوا» واقع در پکن یک دانشگاه جامع پژوهشی عمومی است که دارای مرکزیت علمی بالایی است و در تسهیل توسعه اقتصادی در عرصه ملی نقش چشمگیری ایفا می‌کند. این دانشگاه مشتمل بر ۴۴ مؤسسه تحقیقاتی، ۹ مرکز مهندسی و چندین آزمایشگاه بزرگ در سطح ملی است. در این دانشگاه ۳۷ دوره آموزشی کارشناسی، ۱۰۷ دوره کارشناسی ارشد و ۶۴ دوره دکترا وجود دارد و دارای ۱۹۱۴۲ دانشجوی رسمی است. از مجموع ۷۹۰۶ کارمند شاغل در این دانشگاه، ۱۵ نفر در فرهنگستان مهندسی چین و ۱۶ نفر در فرهنگستان علوم چین عضویت دارند.

کتابخانه این دانشگاه در سال ۱۹۱۱ تاسیس شده و دارای بیش از ۲/۵ میلیون جلد کتاب، از جمله ۳۰۰ هزار کتاب قدیمی چینی با صحافی پارچه‌ای است. این کتابخانه با مجموعه منابع گسترده خود و تأکید بر اطلاعات علمی، همه ساله هفت دوره آموزشی واحدی در موضوع سواد اطلاعاتی برای بیش از ۲۰۰۰

محیط کار با یکدیگر تفاوت دارد و همیشه نظام‌مند و همگن نیست. سواد اطلاعاتی در محیط کار در صورتی می‌تواند مفید و مؤثر واقع شود که خلاق و پویا، و مبتنی بر همکاری و تفکر انتقادی باشد. رفتار اطلاع‌جویی باید در تمام فرایندهای پیچیده تفکر تلفیق شود و افراد ملزم شوند که مهارت‌های اطلاع‌جویی شخصی خود را توسعه دهند. سواد اطلاعاتی در صورتی می‌تواند در محیط کار توسعه یابد که شرکت‌ها به ترویج ارتباطات خوب، اشتراک در رفتار اطلاع‌جویی، فناوری به مثابه یک ابزار و نه به عنوان هدف، و انعطاف‌پذیری کارکنان بپردازند (Cheuk, 2000).

۳. اقیانوسیه

۳-۱. استرالیا

کتابداران دانشگاهی در استرالیا، فعالانه ارتباط میان سواد اطلاعاتی و یادگیری مادام‌العمر را دنبال کرده‌اند. آنان چهارکنفرانس ملی موفق در موضوع سواد اطلاعاتی برگزار نموده‌اند که همگی توسط «کتابخانه دانشگاه استرالیای جنوبی»^{۱۷} و «گروه تخصصی موضوعی سواد اطلاعاتی» وابسته به «انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی استرالیا»^{۱۸} سازماندهی شده‌اند و خلاصه مقالات آن‌ها را نیز منتشر کرده‌اند. آنان از طریق کنفرانس‌های یاد شده و بسیاری مباحثات، انتشارات و تعاملات، شروع به تدوین استراتژی‌هایی برای کمک به پیشرفت سواد اطلاعاتی به عنوان یک موضوع آموزشی مهم - نه تنها در سطح آموزش عالی، بلکه در کل جامعه - کردند، که در زیر به نمونه‌هایی از آن‌ها اشاره می‌شود. تأکید استرالیا بر یادگیری مادام‌العمر، منجر به مشارکت‌های جدیدی میان هیئت علمی و کتابداران برای تغییر شکل آموزش و یادگیری می‌شود.

در «دانشگاه بالارات»^{۱۹} سواد اطلاعاتی اقدام رو به گسترشی است که بر مبنای تخصص‌های چهارگانه «بایر»^{۲۰}، یعنی تدریس، کاربرد، تلفیق و کشف، تدریس می‌شوند (Boyer, 1990).

رهنمودها به طور خاص برای مدارس ابتدایی و راهنمایی و به منظور کمک به تدریس مهارت‌های اطلاعاتی به دانش‌آموزان تدوین شده‌اند. در سال ۱۹۹۶ نیز با همکاری معلمان و کتابداران، «پروژه‌های مشارکتی گروه‌های پشتیبانی کتابخانه در مدارس ابتدایی»^{۱۴} به چاپ رسید و در سال ۱۹۹۷، اثر دیگری با عنوان «سواد اطلاعاتی و رهنمودهای سواد اطلاعاتی: مطالب تکمیلی»^{۱۵} منتشر گردید.

بخش مطالعات اطلاع‌رسانی در «دانشگاه فنی نانیانگ»^{۱۶}، پژوهشی در خصوص مهارت‌های اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات عالی و تکمیلی، بویژه در رشته مهندسی اجرا نمود و مشکلاتی را که این دانشجویان در استفاده مؤثر از اطلاعات با آن‌ها مواجه هستند دریافت نتایج این پژوهش برای ادغام آموزش سواد اطلاعاتی در برنامه‌های تحصیلی مقطع کارشناسی مورد بهره‌برداری قرار گرفت. یافته‌های پژوهش‌هایی که در موضوع سواد اطلاعاتی در سنگاپور اجرا گردیده می‌تواند برای مؤسسه‌های دیگر نقاط جهان، بسیار مفید واقع شود (Hepworth, 2000).

علاوه بر اقدامات به عمل آمده در زمینه سواد اطلاعاتی در مراکز آموزشی، پیشرفت‌هایی نیز در حوزه پژوهش در محیط‌های کاری حاصل شده است. براساس مطالعه به عمل آمده در سنگاپور که به بررسی فرایندهایی می‌پرداخت که کارکنان برای دستیابی به اطلاعات مورد نیاز و استفاده از اطلاعات در انجام مسئولیت‌های محوله در محیط کار به خدمت می‌گرفتند، این نتیجه حاصل گردید که سواد اطلاعاتی یک فرایند منظم و نظام‌مند نیست، بلکه بیشتر جنبه شخصی و خلاق دارد. این نوع سواد در مورد همگان یکسان نیست و از این‌رو باید منعطف، خلاقانه و واکنشی باشد. براساس مطالعه‌ای، از هشت نفر بازرسی (ممیز) از شرکت‌های مختلف در رابطه با وظایف بازرسی و امور کاری آنان مصاحبه به عمل آمد. نتیجه این مصاحبه نشان داد که رفتار اطلاع‌جویی افراد در

شده‌اند. برای استفاده از فناوری‌های مناسب و بهره‌گیری از راهبردهای مناسب در آموزش و یادگیری، لازم است آموزش‌های بیشتری به کارکنان داده شود.

بیش از نیمی از جمعیت دانشجویی «دانشگاه مرکزی کوئینزلند» به دلیل سکونت در مناطق دوردست، از آموزش از راه دور استفاده می‌کنند. استفاده منقطع از فناوری به ارتقای سطح آموزش از راه دور کمک کرده و به کتابداران امکان داده است آموزش مهارت‌های اطلاعاتی را به شیوه‌ای بهنگام به دانشجویان آموزش از راه دور عرضه کنند. در سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۷ کارکنان کتابخانه، استفاده از فناوری ویدیو کنفرانس را در تدریس شیوه دسترسی و بهره‌گیری از انواع پایگاه‌های اطلاعاتی به دانشجویان آموزش از راه دور آغاز کردند. «برنامه مدیریت آموزش و یادگیری دانشگاه» نسبت به [آموزش] سواد اطلاعاتی و مهارت‌های لازم برای یادگیری مادام‌العمر متعهد است. کتابداران و هیئت علمی با همکاری هم در تلاش‌اند تا دستورالعمل‌های سواد اطلاعاتی را با برنامه درسی دانشجویان تلفیق نمایند و انواع فناوری‌های آموزشی و برنامه‌های آموزشی برای تدریس مهارت‌های اطلاعاتی به کار گرفته می‌شوند. برنامه‌های مبتنی بر رایانه و شیوه ویدیو کنفرانس با موفقیت کامل در آموزش از راه دور به کار گرفته شده‌اند. ارزیابی‌های منظم و دوره‌ای به ارتقای شیوه‌های مختلف آموزشی کمک کرده است (Appleton & Orr, 2000).

علاوه بر پیشرفت‌هایی که در زمینه یادگیری دانشجویان حاصل گردید، ذکر این نکته نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است که محققان استرالیایی در مستندسازی سواد اطلاعاتی در محیط‌های کاری، پیشگام بوده‌اند؛ برای تعیین موارد زیر، تحقیق‌هایی در دست انجام است:

- رابطه میان سواد اطلاعاتی و هر یادگیرنده؛
- ماهیت دانش، اطلاعات و سواد اطلاعاتی در فرهنگ‌های مختلف؛

کتابداران به اتفاق اعضای هیئت علمی تلاش می‌کنند که سواد اطلاعاتی را در برنامه تحصیلی تلفیق کنند، آن را به شرایط دریافت گواهینامه فارغ‌التحصیلی بیفزایند، و به تأیید هیئت آکادمیک [کشوری] برسانند. کارهای بسیاری انجام شده، اما برای سنجش استفاده از اطلاعات توسط دانشجویان و اعضای هیئت علمی، تحقیق بیشتری لازم است (Radomski, 2000).

از دهه ۱۹۷۰، سواد اطلاعاتی موضوع مهمی در «دانشگاه ولانگانگ»^{۲۱} محسوب می‌شود. در سال ۱۹۸۹، این دانشگاه خط مشی را برای سواد رایانه‌ای ارائه نمود و سه سال بعد نیز به شکل جدیدی بر سواد اطلاعاتی تأکید کرد. در سال ۱۹۹۵، یک «گروه کاری در موضوع سواد اطلاعاتی» تشکیل شد و «خط‌مشی سواد اطلاعاتی» در سال ۱۹۹۷ تدوین گردید. از آن زمان تاکنون نیز دستاوردهای بسیاری از نظر تلفیق آموزش مهارت‌های اطلاعاتی در تمامی برنامه‌های درسی به دست آمده است (Wright & McGurk, 2000).

کتابداران «دانشگاه استرالیای جنوبی» خود را ملزم می‌دانند تا اطمینان حاصل نمایند که دانشجویان به سواد اطلاعاتی دست می‌یابند. در «دانشگاه فناوری»^{۲۲} واقع در «سیدنی»^{۲۳} نیز دانشجویان از آموزش‌های سواد اطلاعاتی به عنوان بخشی از دروس مؤلف خود بهره‌مند می‌شوند. در «دانشگاه فنی کوئینزلند»^{۲۴} کتابداران، یک دوره فشرده و پیشرفته مهارت‌های بازیابی اطلاعات را برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی تدریس می‌کنند. در «دانشگاه مرکزی کوئینزلند» استفاده از فناوری‌های همزمان و منقطع^{۲۵}، کتابداران را قادر ساخته است آموزش مهارت‌های اطلاعاتی را از طریق وب برای انبوه دانشجویانی که از راه دور آموزش می‌بینند، ارائه نمایند. آشکار شده است که شیوه ویدیو کنفرانس، یک راهبرد ارزشمند در آموزش از راه دور می‌باشد. برنامه‌های آموزشی مبتنی بر رایانه نیز برنامه‌هایی مؤثر برای تدریس نحوه جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی شناخته

آموزشی در نیوزیلند، طراحی ابزارهای سنجش پیامدهای سواد اطلاعاتی است (Brown, 1998).

در یک اقدام مشترک بین‌المللی میان کانادا و نیوزیلند، اهداف و اقدامات مربوط به آموزش کاربر، و رابطه بین آموزش کاربر و سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی مورد مقایسه قرار گرفتند. نتایج حاصل نشان داد که در نگرش‌ها و عملکردهای کتابدارانی که در کانادا و نیوزیلند مسئول آموزش کاربران بودند، بیش از آن که تفاوت وجود داشته باشد، تشابه دیده می‌شود. لازم است در مقایسه با اقدامات صورت گرفته برای بسط سواد اطلاعاتی و پیامدهای آن در کشورهای مختلف، تحقیقات و پژوهش‌های بیشتری صورت پذیرد (Julien, 1998).

۴. اروپا

از سال ۱۹۹۴ تا ۱۹۹۷، اتحادیه اروپا بودجه لازم برای برگزاری «دوره‌های آموزش برای کاربران نهایی دسترسی به اطلاعات از طریق فناوری ارتباطات (اجوکیت)^{۲۶}» را تأمین نمود و دانشگاه‌های ایرلند، سوئد، فرانسه، اسپانیا و انگلستان با رهبری «دانشگاه چالمرز»^{۲۷} در این دوره‌ها شرکت کردند (Fjallbrant, 2000). همکاری‌های میان کشورهای اروپایی منجر به برگزاری دو برنامه آموزشی «اینفو اینفو»^{۲۸} مبتنی بر وب برای تدریس سواد اطلاعاتی در هفت حوزه موضوعی (معماری، شیمی، انرژی، مهندسی برق و الکترونیک، علوم زیست‌محیطی، پزشکی، و فیزیک) گردید. این برنامه‌ها برای آموزش حرفه‌ای طراحی شده‌اند و دربرگیرنده ابزارهای راهنما و مواد متن کامل بودند. برای آینده مدل‌های بیشتری برای موضوع‌های دیگر در دست طراحی است. این برنامه‌ها به عنوان برنامه‌های پشتیبان شبکه‌ای برای دوره‌های آموزش عالی و تکمیلی در سطح دانشگاه و در آموزش‌های از راه دور مورد استفاده قرار می‌گیرند. مسیریاب‌هایی در حوزه‌های مختلف موضوعی برای حمایت سازمان یافته از آموزش، و یک واحد^{۲۹} دسترسی با نام «منابع

- تجارب افراد و گروه‌های مختلف در رابطه با سواد اطلاعاتی؛
- موانع موجود بر سر راه اجرای برنامه‌های سواد اطلاعاتی؛
- راهبردهایی برای کمک به افراد و جوامع به منظور مجهز شدن به سواد اطلاعاتی (Bruce, 2000).

۳-۲. نیوزیلند

نیوزیلند از سال ۱۹۹۳، دارای یک چارچوب آموزش رسمی ملی برای [تعلیم] مهارت‌های اطلاعاتی در حوزه آموزش‌های اجباری بوده است. اما مدرسان احساس می‌کردند که توسعه کارکنان برای آمادگی آنان به منظور تدریس مهارت‌های اطلاعاتی ضروری است. در سال ۱۹۹۸، مطالعه‌ای به منظور تعیین نیازهای خاص مدرسان از نظر آماده‌سازی دانشجویان برای استفاده مؤثر از اطلاعات و ایفای نقش به مثابه تسهیل‌کنندگان یادگیری مبتنی بر منابع اطلاعاتی انجام گرفت. نتایج نشان داد که گرچه آموزش مهارت‌های اطلاعاتی در مدارس یک ضرورت است، اما به درستی در محتوای درسی گنجانده نشده است و نیز، هر چند مربیان برای مهارت‌های اطلاعاتی ارزش قائل‌اند، اما آگاهی آنان در مورد آموزش چنین مهارت‌هایی اندک است و در مدارس از سواد اطلاعاتی به طور اساسی حمایت نمی‌شود. مطالعات نشان داده که گرچه با سیاست‌های موجود، آموزش سواد اطلاعاتی در مدارس الزامی است، اما اجرای آن در عمل، در نبود برنامه‌های مناسب برای توسعه حرفه‌ای معلمان و اساتید بدون همکاری با افراد دیگر نظیر کتابداران مدارس ابتدایی، بسیار دشوار خواهد بود (Moore, 2000).

اصول سواد اطلاعاتی و اهداف آن در نیوزیلند پذیرفته شده و بسیاری از صاحب‌نظران در تلاش‌اند تا درک و به کارگیری آموزش مهارت‌های اطلاعاتی را در کشور بسط دهند. یکی از اجزای مهم فعالیت‌های

عالی در ایرلند و انگلستان توسعه دهد و بهبود بخشد. این کنفرانس اخیراً بینش و مأموریت خود برای خدمات اطلاع‌رسانی دانشگاهی در سال ۲۰۰۵ را منتشر نموده است.

«کنفرانس دائمی کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی» به هفت مجموعه از مهارت‌ها که دربرگیرنده سطح پایه در مهارت‌های فناوری اطلاعات هستند اشاره دارد. بخش اعظم کتابداران دانشگاهی به نوعی مشغول آموزش مهارت‌های اطلاعاتی هستند. بینش «کنفرانس دائمی کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی» برای سال ۲۰۰۵ بر توسعه درگاه‌های وب^{۳۲}، محیط‌های اطلاعاتی مدیریت شده، و مشارکت رسمی تأکید دارد و یادگیری و پژوهش را به مثابه نوعی مدل در یک نظام پیوسته و در عین حال توزیع شده از منابع محلی، منطقه‌ای، ملی و جهانی تعریف می‌کند. سرانجام این که نقش کارکنان کتابخانه‌ها را نقش یک مشاور و مربی پیش‌بینی می‌کند. «اسکانل» کنفرانس‌ها و نشست‌هایی برگزار می‌کند، برای توسعه نیروی انسانی فعالیت می‌کند، خدمات مشاوره‌ای و اطلاعات ارائه می‌دهد، رهنمودهایی در باب یادگیری و ترویجی، آمار، رهنمود، و خیرنامه‌هایی منتشر می‌نماید. تعدادی از دانشگاه‌های بریتانیا (از قبیل «کرانفیلد»^{۳۳}، «شفیلد»^{۳۴} و «نورث همپتون»^{۳۵}) در حال حاضر طبق دستورالعمل‌های «اسکانل» عمل می‌کنند. دیگر دانشگاه‌های انگلستان از سایت‌های آموزش مجازی^{۳۶}، واحدهای آموزشی درونخطی، تک‌آموزها، واحدهای آموزش از راه دور، و طیف وسیعی از دیگر روش‌های آموزشی برای آموزش مهارت‌های اطلاعاتی مناسب به دانشجویان استفاده می‌نمایند.

علاوه بر فعالیت‌های یاد شده، اقدامات قابل ذکر مفید و منفرد دیگری در این رابطه توسط دانشگاه‌های «نورث آمبریا»^{۳۷} و «کاردیف»^{۳۸} صورت پذیرفته است. در حال حاضر، یک پروژه تحقیقاتی بسیار جالب در «دانشگاه نورث آمبریا» در دست اجرا است که پروژه

طی سال‌های ۱۹۹۸ تا ۱۹۹۹ پروژه «دوره‌های اطلاعاتی آموزش از راه دور با دسترسی از طریق شبکه» (ددیکیت)^{۳۰} با حمایت مالی اتحادیه اروپا به اجرا درآمد و در طی آن دوره‌های آموزشی با صرفه و مؤثری برای آموزش از راه دور با شرکت ۹ کشور اروپایی برگزار شد. در این دوره‌ها از نوعی طراحی آموزشی منعطف استفاده شده بود و آموزش‌ها از طریق شبکه، ارائه و پشتیبانی می‌شدند. شرکت‌کنندگان در این پروژه در برگزاری دوره‌های سواد اطلاعاتی برای مؤسسه‌های خود بر واحدهای «اینفو اینفو» تکیه داشتند. از ویژگی‌های بارز مدل «ددیکیت» استفاده از آموزش توأم با همکاری در گروه‌های کوچک، همراه با حمایت فعال همسالان و مربیان است.

۴-۱. انگلستان

کتابداران آموزشگاهی و دانشگاهی انگلستان در تدوین نظریه‌ها و برنامه‌های مرتبط با آموزش کاربران و سواد اطلاعاتی فعالانه مشغول هستند. در این رابطه می‌توان خصوصاً به دانشکده‌ها و دانشگاه‌های پلی‌تکنیک اشاره کرد که تاکنون چندین برنامه آموزشی در خصوص مهارت‌های اطلاعاتی برگزار نموده‌اند. از روش‌های مختلف مورد استفاده در این دوره‌ها می‌توان به واحدهای آموزش مبتنی بر رایانه و بسته‌های آموزشی مبتنی بر رسانه‌ها اشاره نمود. برنامه‌های آموزش مهارت‌های اطلاعاتی نیز بر برنامه‌های یادگیری آزاد و تحصیلات بزرگسالان متمرکز بوده‌اند.

در سال ۱۹۹۸ «کنفرانس دائمی کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی» (اسکانل)^{۳۱} با ایجاد یک گروه کاری فوری، بیانیه‌ای درباره مهارت‌های اطلاعاتی در آموزش عالی صادر کرد. این کنفرانس که در سال ۱۹۸۰ تأسیس شده دارای ۱۵۷ عضو است و سعی دارد کیفیت و دامنه تأثیر کتابخانه‌ها را در آموزش مقاطع

کنسرسیوم‌های منطقه‌ای در سراسر انگلستان ایجاد کرده و از آن‌ها حمایت می‌کند تا جامعه‌ای متنوع را در سطوح و شاخه‌های گوناگون آموزش عالی پدید آورد. تیمی از مسئولان توسعه، این کنسرسیوم را با هماهنگی «تیم هسته» تشکیل خواهند داد (Bruce, 2000).

۴-۲. اسکاتلند

از سال ۱۹۹۹ «دانشگاه گلاسگو»^{۴۳} روی «پروژه سیت اس‌کی‌پس»^{۴۴} مشغول کار بوده تا آموزش دانشجویان آموزش عالی در زمینه فناوری رایانه و اطلاعات در تمامی انگلستان را بررسی کند. در دانشگاه گلاسگو، سواد اطلاعاتی از نظر توسعه منابع انسانی و آموزش از طریق شبکه در دانشگاه گلاسگو، مورد بحث قرار گرفته است.

«کمیته سامانه‌های مشترک اطلاعاتی» (جیسک)، (که قبلاً در ارتباط با پروژه «بیگ بلو» ذکر آن رفت) بودجه مورد نیاز برای پروژه‌های مرتبط با آموزش سواد اطلاعاتی به دانشجویان آموزش عالی را فراهم ساخته است. برای کمک به این تلاش و برای کمک به دانشجویان در کسب مهارت‌های پژوهشی، مطالب آموزشی متعددی تدوین شده‌اند.^{۴۵}

علاوه بر این، چندین دانشگاه اسکاتلندی نیز برنامه‌های گسترده‌ای در زمینه سواد اطلاعاتی تهیه نموده‌اند. مثلاً «دانشگاه گلاسگو» از سال ۱۹۹۴ تاکنون یک برنامه آموزشی «فناوری اطلاعات» داشته^{۴۶} و بیش از ۵۲۰۰ دانشجو در این دوره شرکت نموده‌اند.

دیگر دانشگاه‌ها نیز به آموزش مهارت‌های فناوری اطلاعات در ابعاد مختلف آن پرداخته‌اند. «دانشگاه رابرت گوردون»^{۴۷} در «آبردین» در مطالعه‌ای مشارکت داشته که طی آن قرار است مهارت‌های اصلی مربوط به فناوری اطلاعات برای برنامه درسی پایه‌های تحصیلی ۵ تا ۱۴ در اسکاتلند، مورد بررسی قرار گیرد (Presentation..., 2002).

نام دارد. این پروژه به بررسی رفتار اطلاع‌یابی کاربران اینترنت می‌پردازد تا این رفتار را در مؤسسه‌های آموزش عالی انگلستان مورد پیش‌بینی و نظارت قرار دهد و ویژگی‌های آن را دریابد.

در سال ۲۰۰۱ «دانشگاه کاردیف» خط‌مشی خود را در امر سواد اطلاعاتی تدوین نمود که برای تحقق آن، همکاری بخش‌های بسیاری پیش‌بینی شده بود. کتابداران جهت‌گیری راهبردی را هماهنگ با وظیفه سازمانی خود و به منظور کمک به تلفیق مهارت‌های اطلاعاتی در برنامه‌های آموزشی و تدوین خط‌مشی سواد اطلاعاتی در کل دانشگاه تعیین کردند. کتابداران شاغل در «دانشگاه کاردیف» برنامه آموزشی بسیار گسترده‌ای را برای آموزش مهارت‌های اطلاعاتی به مرحله اجرا گذاشته‌اند.^{۴۰}

پروژه قابل ذکر دیگر در این رابطه پروژه «بیگ بلو» می‌باشد که «جیسک» (کمیته سامانه‌های مشترک اطلاعاتی) تأمین‌کننده بودجه آن است. در این پروژه، مهارت‌های اطلاعاتی به دانشجویان آموزش داده می‌شوند و این امر توسط کتابداران «دانشگاه منچستر متروپولیتن» و «دانشگاه لیدز»^{۴۱} صورت می‌پذیرد. این پروژه، مدلی از یک فرد دارای سواد اطلاعاتی، یک مجموعه ابزار کمکی و خروجی‌های آموزشی را ارائه می‌دهد.

«پروژه توسعه آموزشی کارکنان کتابخانه‌ها در بخش آموزش عالی» (اجولیب)^{۴۲} بر نقش مهمی تأکید دارد که کتابداران و دیگر کارکنان پشتیبانی در وارد کردن منابع اطلاعات شبکه‌ای به تدریس، یادگیری و تحقیق روزمره برعهده دارند. کتابداران عوامل کلیدی در ارائه خدمات آموزشی برای استفاده از این منابع هستند. این پروژه برنامه‌ای ملی برای توسعه آموزشی کارکنان شاغل در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی است و شرکت‌کنندگان در این پروژه، از مهارت‌های اطلاعاتی شبکه‌ای، و مهارت‌های آموزشی مورد نیاز برای کار به عنوان کارمند آموزشی و پشتیبانی در کتابخانه‌های الکترونیکی برخوردار می‌شوند. این پروژه،

۳-۴. ایرلند

امروزه نیاز به انجام اقداماتی در راستای توسعه سواد اطلاعاتی در ایرلند احساس می‌شود و در حال حاضر چندین مرکز دانشگاهی این کشور، اقداماتی را در این رابطه آغاز کرده‌اند. مصاحبه‌هایی عمیقی که با ۲۰ تن از اساتید دانشکده‌های علوم اجتماعی در پنج دانشگاه ایرلند صورت گرفته بود، مورد تحلیل قرار گرفت تا نقش سواد اطلاعاتی در دانشگاه‌ها سنجیده شود. نتایج نشان داد که سواد اطلاعاتی از جایگاه نسبتاً مهمی در محیط‌های دانشگاهی برخوردار می‌باشد و لازم است در این رابطه تحقیقات بیشتری در جوامع دانشگاهی صورت پذیرد تا نهایتاً برنامه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی در برنامه‌های آموزشی رسمی دانشگاه‌ها گنجانده شوند.

بر اساس نیاز به آموزش فناوری اطلاعات و ارتباطات برای کارکنان و نیز دانشجویان، «دانشگاه کوئینز»^{۴۸} در «بلفاست» یک «برنامه آموزش و صدور تأییدیه» در سال ۲۰۰۰ - به صورت سه ساله - برگزار کرد و بودجه مالی آن نیز توسط «وزارت اشتغال و آموزش ایرلند شمالی» تأمین گردید.^{۴۹}

تاکنون، یافته‌ها نشان می‌دهند که این برنامه برای کارکنان مؤثر است و آنان به این ترتیب برای تدریس مهارت‌های اطلاعاتی و فناوری به دانشجویان، آمادگی‌های لازم را کسب می‌کنند. اما برای دانشجویانی که از مدرسان برای کسب مهارت‌های اطلاعاتی برخوردارند و این مهارت‌ها با دوره‌های تحصیلی کنونی آنان تلفیق شده، شیوه مناسب‌تری کشف خواهد شد. «دانشگاه کوئینز» امیدوار است که کلیه فارغ‌التحصیلان از مهارت‌های فناوری ارتباطات و اطلاعات مناسب برای کار در یک محیط تجاری مدرن برخوردار گردند (Presentation..., 2002).

۴-۴. آلمان

در جمهوری دموکراتیک آلمان سابق، آموزش کاربران در خصوص بهره‌گیری از اطلاعات، بخش عمده برنامه‌های آموزشی را در کلیه سطوح از سطح مقدماتی تا متوسطه و پس از آن تشکیل می‌داد. آموزش کاربران کتابخانه‌ها یکی از لوازم و بخش‌های برنامه عمومی درسی در طی این دوره بود. این امر تا حدودی به نوع [و محدوده] اطلاعاتی که شهروندان می‌توانستند بدان‌ها دسترسی داشته باشند نیز مربوط می‌شد، چرا که آزادی اطلاعات وجود نداشت و دولت سعی می‌کرد نوع اطلاعات قابل دسترسی برای دانشجویان و شهروندان را محدود کند. پس از فروپاشی دیوار برلین و اتحاد آلمان شرقی و غربی، این نوع آموزش به کاربران حذف گردید.

در این دوران، مشخصه کتابخانه‌های آکادمیک غربی، مجموعه‌های بسته منابع بود و کاربران می‌بایست هر یک از اقلام مورد نظر خود را درخواست می‌کردند. دسترسی به کتابخانه‌ها بسیار محدود بود و خدمات کاربران به خوبی توسعه نیافته بود. اما در دهه ۱۹۹۰ کتابداران دانشگاهی آلمان، بتدریج درهای کتابخانه را به روی مراجعان گشودند و دریافتند که لازم است به کاربران، برحسب نیازهایی که در محیط دیجیتال، محیط آموزش و یادگیری درونخطی بیان می‌دارند، آموزش‌های لازم را ارائه کنند. هم «دانشگاه هایدلبرگ»^{۵۰} و هم «دانشگاه هامبورگ»^{۵۱}، برنامه‌های آموزش سواد اطلاعاتی و تک‌آموزهای درونخطی را عملی کرده‌اند. علاوه بر این کنسرسیومی با کمک آنان برای فعالیت در امر قابلیت‌های اطلاعاتی تأسیس شده تا به مبادله اطلاعات در میان کتابداران مرتبط با سواد اطلاعاتی کمک کند.

کنفرانس سالانه «انجمن کتابخانه‌های آلمان»^{۵۲} در سال ۲۰۰۱ برای اولین بار به طرح یک برنامه منسجم برای آموزش سواد اطلاعاتی پرداخت. دیگر کتابخانه‌های دانشگاهی نیز به همین ترتیب و به تدریج، استفاده از انواع مدل‌های آموزشی را برای کمک

بستگی دارد. نتایج این بررسی حاکی از آن است که استفاده از یک شیوه رابطه‌ای در آموزش سواد اطلاعاتی، در تقویت دیدگاه فراگیران مؤثر می‌باشد. بعلاوه، این امر می‌تواند تنوع یادگیری و یادگیری انفرادی را گسترش دهد. بنابراین باید به جای تأکید بر جستجوی اطلاعات یا بر فناوری در آموزش مهارت‌های اطلاعاتی بر استفاده از اطلاعات تأکید گردد. کتابداران، اساتید و مربیان باید با یکدیگر همکاری کنند و بر مشاهده تجارب دانشجویان در رابطه با محتوای اطلاعات به منظور تعیین تعاملات آن‌ها در رفتار اطلاع‌یابی و استفاده از اطلاعات بپردازند. روش رابطه‌ای برای آموزش مهارت‌های اطلاعاتی که در این مطالعه تبلیغ شد، به اندازه‌گیری نتایج یادگیری در ارتباط با رفتار اطلاع‌یابی کمک می‌کند (Limberg, 2000)

کتابداران «دانشگاه مالمو»^{۵۶} که در سال ۱۹۹۸ تأسیس شده در تلاش‌اند تا سواد اطلاعاتی را با برنامه‌های درسی مؤلف دانشجویان تلفیق نمایند تا به این وسیله نیازهای اطلاعاتی بسیار متنوع دانشجویان را برآورده کنند. در سال ۱۹۹۹، اولین کنفرانس بین‌المللی «خلق دانش» در «مالمو» برگزار شد تا به امور مرتبط با سواد اطلاعاتی بپردازد. کنفرانس دوم نیز در سال ۲۰۰۱ برگزار شد و قرار است کنفرانس مشابهی^{۵۷} به صورت سالانه برگزار گردد.

برای تأسیس مؤسسه‌ای ویژه سواد اطلاعاتی در منطقه اسکاندیناوی، طرح‌هایی در دست اقدام است. آنچه در رابطه با سواد اطلاعاتی در استرالیا و ایالات متحده آمریکا به انجام رسیده، تأثیر قابل‌ملاحظه‌ای بر فعالیت‌های سوئدی‌ها در امر آموزش سواد اطلاعاتی به جای گذاشته. فهرست کاملی از وب سایت‌ها و منابع مختلف در «دانشگاه اسکووده»^{۵۸} تنظیم گردیده است.

۴-۵. سوئد

کتابداران دانشگاهی در سوئد، بیش از ۲۰ سال است که بویژه در حوزه‌های مهندسی، پزشکی و اقتصاد، درگیر برنامه‌ها و دوره‌های مختلف برای آموزش کاربران هستند. آنان از فناوری اطلاعات برای ارائه برنامه‌های آموزشی مؤثرتر به دانشجویان مبتدی، و در نتیجه فرصت‌دادن به کتابداران برای تدوین آموزش‌های پیشرفته‌تر در زمینه مهارت‌های اطلاعاتی الکترونیکی به دانشجویان سطوح بالاتر و تکمیلی استفاده کرده‌اند.

«شورای اطلاعات علمی» با نام «نوردینفو»^{۵۳} مأموریت دارد «همکاری بین کشورهای اسکاندیناویایی» را در مورد مسائل مربوط به اطلاعات و مستندسازی در کتابخانه‌های تحقیقاتی برقرار سازد. هم‌اکنون اقدام جدیدی در امر آموزش سواد اطلاعاتی با عنوان «گروه نوردینفولیت»^{۵۴}. زیر نظر «کریستینا تاووت»^{۵۵} شروع شده

در دو دهه گذشته، «دانشگاه فنی چالمرز» برنامه‌های جامعی را برای آموزش دانشجویان و مجز نمودن آن‌ها به سواد اطلاعاتی برگزار کرده است. در این برنامه‌ها هم برای دانشجویان کارشناسی و پایین‌تر و هم برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی از برنامه‌های یادگیری مبتنی بر پروژه استفاده شده و حالت مبتنی بر وب دارند. از برنامه‌های آموزشی «این‌تواینفو» که قبلاً ذکر شد، در چهار سال گذشته به عنوان پشتیبان درونخطی برای دانشجویان عالی و تکمیلی وب استفاده گردیده است.

یک مطالعه تحقیقاتی که در سال‌های ۹۴-۱۹۹۳ در سوئد به انجام رسید به بررسی رفتار اطلاع‌جویی ۲۵ دانش‌آموز سال‌های آخر دبیرستان در رابطه با نکته‌یابی، توازن اطلاعات و تحلیل اطلاعات پرداخت نتایج نشان داد که اطلاع‌جویی تا حد بسیار زیادی به دیدگاه فراگیر نسبت به محتوای موضوعی

آمریکای شمالی

۱. کانادا

سیاست‌های اطلاعاتی دولت کانادا از جمله دیگر اقدامات اطلاعاتی بوده که باعث شده این کشور دارای مردمی مجهز به سواد اطلاعاتی باشد. در ۳ دهه گذشته، کتابداران دانشگاهی کانادا به آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای و اطلاعاتی به دانشجویان اهتمام داشته‌اند. بیش از ۲۵ سال است که در یک کنفرانس ملی سالانه، ملاحظات مربوط به مهارت‌های اطلاعاتی این کشور بیان می‌گردند. کتابداران آموزشگر در کتابخانه‌های دانشگاهی، به حل چالش‌های موجود در ادغام آموزش سواد اطلاعاتی در دوره‌های درسی دانشجویان ادامه می‌دهند. گرچه در این رابطه، در پنج سال گذشته پیشرفت‌هایی حاصل گردیده، اما در مقایسه با اقداماتی که در ایالات متحده، استرالیا، نیوزیلند و اروپای شمالی صورت گرفته، به فعالیت‌های بسیار بیشتری نیاز است.

یک تحقیق ملی که در رابطه با آموزش سواد اطلاعاتی در کتابخانه‌های دانشگاهی کانادا صورت پذیرفته نشان می‌دهد که روندهای مربوط به اهداف عملی، روش‌ها و محتوای آموزشی در پنج سال گذشته تغییر چشمگیری نداشته است. این تحقیق نشان داد که تعداد اندکی از کتابداران، اهداف عملی خود را به طور رسمی ثبت کرده‌اند و بسیاری از آنان نتایج آموزش‌های خود را به صورت رسمی ارزیابی ننموده‌اند. برخی از یافته‌های این بررسی با یافته‌های مطالعه‌ای که قبلاً در نیوزیلند صورت گرفته بود، شباهت دارند. به نظر می‌رسد که دانشگاهیان کانادا در مقایسه با ایالات متحده، تأکید کمتری بر آموزش مهارت‌های اطلاعاتی دارند. از این رو، لازم است کتابداران با مدرسان در محیط‌های آموزش مقدماتی، متوسطه و عالی رابطه کاری نزدیکتری داشته باشند تا اطمینان حاصل شود که همه دانشجویان و دانش‌آموزان از سواد اطلاعاتی برخوردار شده‌اند (Julien, 2000).

در سال ۱۹۹۳ پزشکان کانادایی درخواست نمودند شیوه جدیدی برای آموزش‌های مستمر حرفه‌ای اعمال گردد. «کالج سلطنتی پزشکان و جراحان کانادا»^{۵۹} نیز «برنامه حفظ قابلیت‌ها»^{۶۰} را به مرحله اجرا گذاشت تا به پزشکان در خودیادگیری کمک کند. همچنین ابزارهایی طراحی گردید تا به پزشکان کمک کند دریابند چه زمانی به اطلاعات نیاز دارند و به چه ترتیب می‌توانند این اطلاعات را جایابی و ارزیابی کنند و به طرز مؤثری مورد استفاده قرار دهند. پزشکان خاطر نشان کردند که به ابزاری نیاز دارند که با کمک آن بتوانند نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص دهند و رفع نمایند. به همین دلیل در سال ۱۹۹۷ نوعی دفترچه خاطرات نرم‌افزاری برای آنان طراحی و ارزیابی شد. کاربرد چنین ابزاری در استرالیا، انگلستان، سوئیس و ایالات متحده نیز آزمون شده بود. این نرم‌افزار، در واقع نوعی وسیله یادگیری تعاملی است که می‌تواند بر توانایی‌های فراگیران در یادگیری تعاملی و خودیادگیری مستقل بیفزاید (Parboosingh, 2000).

۵-۲. مکزیک

همکاری میان هیئت علمی و کتابداران، پدیده‌ای تازه در کتابخانه‌های دانشگاهی مکزیک به شمار می‌رود و در این رابطه نمونه‌های ثبت‌شده اندکی وجود دارند. کتابداران می‌کوشند نقش مربی را در آموزش مهارت‌های اطلاعاتی به کاربران ایفا کنند، اما در این راه در مقایسه با هم‌تایان خود در ایالات متحده و دیگر کشورهای دارای اقتصاد پیشرفته، با چالش‌ها و مشکلات بیشتری مواجه هستند. بخش زیادی از جمعیت این کشور از تحصیلات مناسب برخوردار نیستند و مشابه شهروندان دیگر کشورهای جهان سوم، فاقد مهارت‌های اولیه سواد هستند. با این حال چندین کتابدار دانشگاهی، آموزش مهارت‌های اطلاعاتی به دانشجویان را آغاز کرده‌اند. در این مؤسسه‌ها چه خصوصی و چه دولتی، کتابداران نحوه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی را به دانشجویان

اجتماعی در آن عضویت دارند. این اعضا در تلاش‌اند تا آگاهی ملی و بین‌المللی را در رابطه با ضرورت سواد اطلاعاتی ارتقا بخشند و انجام اقداماتی برای کسب مهارت‌های اطلاعاتی را تشویق نمایند. این همایش به چهار حوزه فعالیت اصلی توجه خاص دارد. این همایش از طریق سازمان‌های عضو به بررسی نقش اطلاعات در زندگی، کار، تحصیل، و امور اجتماعی افراد می‌پردازد و می‌کوشد سواد اطلاعاتی را با برنامه‌های آنان تلفیق کند. این همایش به اجرا، و پشتیبانی و نظارت پروژه‌هایی در رابطه با سواد اطلاعاتی چه در ایالات متحده آمریکا و چه در خارج از این کشور می‌پردازد و از تدوین و اتخاذ رهنمودهای سواد اطلاعاتی توسط سازمان‌های نظارتی همچون وزارت‌های آموزش و پرورش ایالتی، کمیسیون‌های آموزش عالی، و هیئت مدیره‌های دانشگاهی حمایت می‌کند. اعضای این همایش بر روی برنامه‌های تربیت معلم کار می‌کنند تا اطمینان حاصل نمایند که معلمان جدید قادرند سواد اطلاعاتی را با تدریس خود تلفیق کنند. در حال حاضر، استرالیا نیز در تلاش است تا همایش مشابهی را راه‌اندازی نماید.

در سال ۱۹۹۸ «انجمن کتابخانه‌های آموزشی آمریکا» و «انجمن فناوری و ارتباطات آموزشی»^{۶۶} در انتشار «قدرت اطلاعات: برقراری مشارکت در یادگیری» مشتمل بر «استانداردهای سواد اطلاعاتی برای یادگیری دانش‌آموزان از کودکان تا دبیرستان» همکاری کردند.^{۶۷} این اثر و انتشارات مرتبط با آن، به استانداردهای مربوط به مهارت‌های اطلاعاتی و روش‌های تدریس برای دانش‌آموزان و دانشجویان از کودکان تا آموزش عالی می‌پردازند. ادارات و نهادهای آموزشی در اکثر ایالات، اجرای این استانداردها را آغاز کرده‌اند و در پی سنجش پیامدهای حاصل از آن هستند. این اقدامات در سراسر کشور بسیار موفق ارزیابی شده‌اند. پایگاه وب مربوط نیز بسیاری از انتشارات سودمند و نمونه‌هایی از آموزش مهارت‌های اطلاعاتی در مدارس را ارائه می‌کند.

واقع در «چیوداد خوارز»^{۶۲} مشاهده کرد. کتابداران این دانشگاه یک محیط اطلاعاتی الکترونیکی روزآمد را، همراه با امکان دسترسی به طیف جامعی از پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی فراهم آورده‌اند. کارکنان کتابخانه در تلاش‌اند تا آموزش مهارت‌های اطلاعاتی را با دروس موظف دانشجویان تلفیق کنند.^{۶۳} «دانشگاه خوارز» به ریاست «جیسوس لائو» توانسته است علاوه بر این اقدامات سه کنفرانس ملی نیز در رابطه با سواد اطلاعاتی برگزار نماید.

۵-۳. ایالات متحده آمریکا

بسیاری از پیشرفت‌هایی که در زمینه توسعه سواد اطلاعاتی در ایالات متحده آمریکا صورت پذیرفته بر مبنای همکاری‌های به انجام رسیده است. گروه‌های کاری کشوری، سازمان‌های تخصصی، و نیروهای کاری ویژه از جمله عناصری بوده‌اند که در سطح ملی به مدت چندین دهه با یکدیگر همکاری داشته‌اند تا مفهوم سواد اطلاعاتی را در سطح جامعه، تعریف و تدوین کنند و توسعه دهند. در سال ۱۹۸۹ «کمیسیون ریاستی انجمن کتابخانه‌های آمریکا در امر سواد اطلاعاتی»^{۶۴} یک فرد با سواد اطلاعاتی را چنین تعریف کرده است: «کسی که قادر است تشخیص دهد که در چه زمان به اطلاعات نیاز است و می‌تواند اطلاعات مورد نیاز را جایابی و ارزیابی نماید و مورد استفاده قرار دهد».

در سال ۱۹۹۰ «همایش ملی سواد اطلاعاتی»^{۶۵} تشکیل شد. این همایش که با مدیریت توانمند «پاتریشیا بریویک» از دانشگاه ملی سن خوزه در کالیفرنیا اداره می‌شود، بسیار فراگیر است و بیش از ۸۵ سازمان درگیر در امور آموزشی، کاری، تجاری و

گردیده‌اند. از سال ۱۹۷۳ تاکنون، بیش از پنج هزار اثر در رابطه با آموزش کاربران و سواد اطلاعاتی، به زبان انگلیسی، اکثراً در ایالات متحده آمریکا به چاپ و نشر رسیده‌اند. کتاب‌ها و مقالات بسیاری نیز در همین موضوع به دیگر زبان‌ها و در گوشه و کنار جهان انتشار یافته‌اند. انتشار نشریه «استراتژی‌های پژوهش»^{۷۵}، فقط با هدف انتشار مقالات در موضوع سواد اطلاعاتی مرتبط با کتابخانه‌ها و مؤسسه‌های تحقیقاتی و دانشگاهی در سال ۱۹۸۷ در «آن آرپور»^{۷۶} میشیگان آغاز شد.

در سطح ایالتی نیز در بخش آموزش عالی «کلرادو»^{۷۷}، «اورگان»^{۷۸} و «ویسکانسین»^{۷۹}، شاهد استفاده از استانداردهای سواد اطلاعاتی هستیم. چندین سیستم در سطح ایالتی همانند سیستم دانشگاه ایالتی کالیفرنیا^{۸۰}، دانشگاه ایالتی ویسکانسین، نیویورک^{۸۱} و دانشگاه ماساچوست^{۸۲} در حال حاضر دست به اقداماتی در سطح سیستمی زده‌اند. دانشکده‌ها و دانشگاه‌های مختلفی در حال حاضر در حال اجرای استانداردهای سواد اطلاعاتی در قالب برنامه‌های درسی و آموزشی خود هستند که از آن جمله می‌توان به کالج ارلهام^{۸۳}، دانشگاه بین‌المللی فلوریدا^{۸۴}، دانشکده کینگز^{۸۵}، دانشگاه لوئیسویل^{۸۶}، دانشگاه تگزاس^{۸۷} دانشگاه واشینگتن^{۸۸} اشاره داشت. بسیاری از اقدامات صورت گرفته در زمینه سواد اطلاعاتی در وب سایت «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی» در دسترس هستند.^{۸۹}

خلاصه

از آنچه تاکنون مختصراً ارائه گردید، روشن می‌شود که همگام با ورود جوامع به محیط‌های اطلاعاتی دیجیتالی، سواد اطلاعاتی نیز به طرز روزافزونی به عنوان یک اولویت جهانی مطرح می‌گردد. در کشورهای در حال توسعه مانند آفریقای جنوبی یا مکزیک، اقدامات صورت گرفته در زمینه آموزش سواد اطلاعاتی به بسیاری از افراد فاقد تحصیلات قبلی کمک می‌کند تا علاوه بر مهارت‌های خواندن و نوشتن و

در سال ۲۰۰۰ میلادی، «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی»، «استانداردهای قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی»^{۶۸} را منتشر نمود که توسط «انجمن آموزش عالی»^{۶۹} در سال ۲۰۰۱ تأیید گردید. تاکنون این استانداردها به زبان‌های اسپانیایی، چینی و آلمانی ترجمه شده‌اند و بسیاری از کتابداران دانشگاهی در ایالات متحده آمریکا از این استانداردها استفاده می‌کنند. این استانداردها بسیار مفیدند، چرا که بیان می‌دارند چگونه و به چه ترتیب می‌توان پیشرفت و نتایج مربوط به آموزش مهارت‌های اطلاعاتی را اندازه‌گیری نمود.

«مؤسسه سواد اطلاعاتی»^{۷۰} در سال ۱۹۹۷ تحت نظارت «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی» تأسیس گردید. مأموریت این مؤسسه، ایفای نقش رهبری در تشویق افراد و مؤسسه‌ها به تلفیق سواد اطلاعاتی با دیگر برنامه‌های مراکز آموزشی است. برنامه‌های این مؤسسه یک برنامه فراگیر برای آموزش فشرده سواد اطلاعاتی، برنامه بهترین اقدامات برای تأکید بر برنامه‌های سواد اطلاعاتی، برنامه مشارکت جمعی میان کتابخانه‌های آموزشی، دانشگاهی و عمومی، و تدارک منابع اینترنتی را شامل می‌شود.

در سایت اینترنتی «انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و تحقیقاتی»^{۷۱} می‌توان به نمونه‌های خوب بسیاری از برنامه‌های آموزشی در رابطه با سواد اطلاعاتی در مؤسسه‌های دانشگاهی دست یافت.

در سال ۱۹۷۱ «مؤسسه علمی آموزش مهارت‌های کتابخانه‌ای»^{۷۲} توسط کتابداران در «دانشگاه میشیگان شرقی»^{۷۳} افتتاح گردید. تا به حال ۳۰ کنفرانس سالانه ملی در این زمینه در «مؤسسه علمی آموزش مهارت‌های اطلاعاتی کتابخانه‌ای» و شش کنفرانس نیز در «لئوکس شرقی»^{۷۴} برگزار شده و در آن‌ها به بسیاری از ابعاد سواد اطلاعاتی و آموزش‌های کاربران کتابخانه اشاره شده است.

کنفرانس‌های ملی و منطقه‌ای بسیار دیگری نیز در موضوع آموزش کاربران و سواد اطلاعاتی برگزار

نهایتاً این که شهروندان هر کشور برای آن که بتوانند در هر محیط کاری و اجتماعی به خوبی عمل کنند، باید برای استفاده مؤثر از اطلاعات آموزش ببینند. نهادهای آموزشی هر کشور باید هدایت فرایند آموزش و تربیت نیروی کار آینده را برعهده گیرند و متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز باید در این اقدام مهم همکاری نمایند. در حقیقت، مؤسسه‌های تربیت معلم و نیز آموزشگاه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی لازم است برنامه‌های آموزشی خود را روزآمد کنند و به تدریس مهارت‌های اطلاعاتی در محیط دیجیتال بپردازند. برنامه‌های تأیید اعتبار معلمان نیز باید به گونه‌ای باشند که اطمینان حاصل شود قابلیت‌های سواد اطلاعاتی، یکی از معیارها برای اعطای گواهینامه هستند.

معلمان و کتابداران در آینده با چالش‌های مختلفی مواجه خواهند بود، از جمله این که نه تنها باید نیازهای آموزشی شهروندان و نیروی کار آینده را برای کار اطلاعاتی مولد برطرف کنند، بلکه لازم است با سیاستگذاران نیز در تعامل باشند تا اطمینان حاصل گردد که پدید آوردن جامعه با سواد اطلاعاتی به یکی از مهم‌ترین اولویت‌های دولتی بدل می‌گردد. سنگاپور و استرالیا نمونه بارز کشورهایی هستند که سیاست‌های دولتی در آن‌ها منعکس‌کننده اهمیت تحقق یک جامعه با سواد اطلاعاتی است. در کنفرانسی که اخیراً در برلین آلمان با موضوع «انواع سواد در قرن بیست و یکم»^{۹۰} برگزار شد، اهمیت سیاستگذاری و حمایت دولتی در آموزش شهروندان برای این که دارای سواد اطلاعاتی و فناوری گردند و در قرن آتی، به کار مولد بپردازند، مطرح شد [21 Century, 2002].

در رابطه با توسعه نیروی انسانی و سیاستگذاری از طریق همکاری‌های ملی و بین‌المللی برای حصول اطمینان از این که سواد اطلاعاتی به بخشی از سیاستگذاری آموزشی و دیگر اقدامات دولتی تبدیل می‌شود، به چالش‌های متعددی باید پرداخته شود. علاوه بر این، برای آنکه فرد بتواند در محیط دیجیتالی

در کشورهای توسعه یافته اروپایی، استرالیا و آمریکای شمالی، اقدامات مرتبط با سواد اطلاعاتی در چند دهه اخیر، از طریق کنفرانس‌ها، انتشارات، سازمان‌های جدید، مطالعات موردی، برنامه‌های ویژه، وب سایت‌ها، استانداردهای ملی، و شاخص‌های سنجش مربوطه، جمع‌آوری و مستند شده‌اند. اقدامات مشترک کتابداران و مدرسان برای تلفیق آموزش مهارت‌های اطلاعاتی با برنامه‌های تحصیلی موفقیت‌آمیزند. در آموزش عالی نیز تلاش‌های مشابهی انجام شده و بتدریج نتایج مثبت خود را از نظر بهبود در یادگیری دانشجویان در ارتباط با استفاده مؤثر از اطلاعات نشان می‌دهند.

از آنچه تاکنون گفته شد می‌توان به نتایج زیر دست یافت:

- در استرالیا، تحقیقات مهمی در رابطه با سواد اطلاعاتی در حال انجام است.
- از کشورهای در حال توسعه، آفریقای جنوبی و مکزیک اقدامات مهم و متعددی را برای ارائه سواد اطلاعاتی به جوامع قبلاً محروم خود آغاز کرده‌اند.
- در اروپا، چندین مورد همکاری مهم در رابطه با سواد اطلاعاتی صورت پذیرفته است که پیشگامان آن‌ها سوئد و انگلستان بوده‌اند.
- در ایالات متحده آمریکا، استانداردهای سواد اطلاعاتی تهیه شده‌اند تا به کتابداران و مدرسان در همکاری برای آموزش شهروندان به منظور کار در جامعه اطلاعاتی آینده کمک کنند.
- در استرالیا و ایالات متحده آمریکا، سنجش سواد اطلاعاتی به یک هدف مهم تبدیل شده است.

فهرست منابع

- “21 Century Literacies Summit,” Conference held in Berlin, Germany from March 6- 8, 2002, sponsored by AOL Time Warner and Bertelsmann Foundations (<http://www.21stcenturyliteracy.org>).
- ACRL. 2000. **Information Literacy Competency Standards for Higher Education**. Chicago: Association of College and Research Libraries, p. 2.
- Appleton, M. and Orr, D. 2000. “Meeting the Needs of Distance Education Students,” in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, 2000, pp 11-24.
- Boyer, E. 1990. **Scholarship Reconsidered: Priorities of the Professoriate**. Princeton, NJ, Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.
- Brown, G. 1998. **Information Skills in the New Zealand Curriculum**. ERIC Document ED 429618.
- Bruce, C. 2000. “Information Literacy Programs and Research: An International Review.” **Australian Library Journal** 49, 3, p. 21.
- Bruce, C. 2000. “Information Literacy Programs and Research: An international Review.” **Australian Library Journal** 49, 3, pp 209-218.
- Bruce, C. and P. Candy. 2000. **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University.
- Cheuk, B. 2000. “Exploring Information Literacy in the Workplace: A process approach,” in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 178-191.
- De Jager, K. and M. Nassimbeni. 2002. “Institutionalizing Information Literacy in Tertiary Education: Lessons Learnt from South African Programmes.” To be published in **Library Trends**, November, 2002.
- DeJager, K. and Nassimbeni, M. “Institutionalizing Information Literacy in Tertiary Education: Lessons Learnt from South African Programs,” **Library Trends** to be published Fall 2002.
- Fjallbrant, N. 2000. “The Development of Web-Based Programs to Support Information Literacy Courses,” in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 27-28.
- Hepworth, M. 2000. “Developing Information Literacy Programs in Singapore” **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 51-65.
- Julien H. 2000. “Information Literacy Instruction in Canadian Academic Libraries: Longitudinal Trends and International Comparisons.” **College and Research Libraries** 61 4, pp510-523.
- Julien, J. 1998. “User Education in New Zealand TertiaryL: An International Comparison.” **Journal of Academic Librarianship**, pp 304-313.
- Karelse, C. 2000. “INFOLIT: A South African Experience of Promoting Quality Education,” in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 37-50.
- Limberg, L. “Is There a Relationship between Information Seeking and Learning Outcomes?” in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, 2000, pp 193-207.

- Moore, P. 2000. "Learning Together: Staff Development for Information Literacy Education," in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 257-270.
- Parboosingh, J. 2000. "Tools to Assist Physicians to Manage their Information Needs," in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 121-136.
- Presentations Given at the IT & Iilit 2002 Conference held in March 2002 in Glasgow Scotland.
- Radomski, N. 2000. "Framing Information Literacy: The University of Ballarat Experience," in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 67-81.
- Sayed, Yusuf. 2000. "Socio-Economic Status and Information Literacy in South African Higher Education" in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 237-255.
- Sun, Ping. "Information Literacy in Chinese Higher Educations," **Library Trends** to be published Fall 2002.
- Wright, L. and McGurk, C. 2000. "Integrating Information Literacy: The Wollongong Experience," in **Information Literacy around the World. Advances in Programs and Research**. Wagga Wagga, New South Wales: Charles Sturt University, pp 83-97.
- www.ala.org/acrl.org/nili/ililit1st.html, Retrieved from the World Wide Web 25 September, 2002.
- for UNESCO, The US National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic. Available at:
<http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/rader-fullpaper.pdf> (accessed 12 Feb. 2004)
2. Okinawa Information Technology Charter
  3. G8 kyusha summit
  4. Info.com 2025
  5. Coalition of South African Library Consortia
  6. Apartheid
  7. www.adamaetoz.ac.za/academic/info
  8. Reader's Digest Company
  9. University of Cape Town
  10. Heilongjiang University
  11. <http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html>
  12. Tsinghua University
  13. Information
  14. Collaborative Projects of Library Support Groups in Primary Schools
  15. Information Literacy Guidelines and Information Literacy: Supplementary Materials
  16. Nanyang Technological University
  17. University of South Australia
  18. Australian Library and Information Association (ALIA)
  19. University of Ballarat
  20. Boyer
  21. University of Wollongong
  22. University of Technology
  23. Sidney
  24. Queensland University of Technology
  25. Synchronous and Asynchronous
  26. End-user Courses in Information Access through Communication Technology (EDUCATE):
  27. Chalmers University
  28. Into Info
  29. Module
  30. Distance Education Information Courses with Access through Networks (DEDICATE):
www.ariadne.ac.uk/issue17/dedicate
  31. Standing conference of National and University Libraries (SCONUL):
<http://www.sconul.ac.uk/vision2005.htm>
  32. web portals
  33. Cranfield University
  34. University of Sheffield
  35. University College Northampton
  36. Joint Information Systems Committee (JISC)
  37. North Umbria University
  38. Cardiff University
  39. JISC User Behavior in Information seeking: Longitudinal Evaluation of EIS (JUBILEE)
  40. www.cf.ac.uk/infos/training/infoskills.html
  41. University of Leeds (www.leeds.ac.uk/bigblue)
  42. Educational Development of Higher Education Library Staff (EduLib):
<http://ukoln.bath.ac.uk/services/elib/projects/edulib>

پی‌نوشت‌ها

1. Rader, Hannelore B. [2002]. **Information Literacy: An Emerging Global Priority**. White paper prepared

43. University of Glasgow
44. CITSCAPES Project (www.iteu.gla.ac.uk)
45. <http://edina.ac.uk/docs/index.htm>
46. www.iteu.gla.ac.uk/ITInfolit.html
47. Robert Gordon University
48. Queens University
49. www.qub.ac.uk/csv/rsg/research-info-report/CONTENTS.html
50. University of Heidelberg (www.ub.uni-heidelberg.de/allg/schulung.htm)
51. University of Hamburg
52. German Library Association
53. Council for Scientific Information, NORDINFO
54. NORDINFOLIT Group (www.nordinfo.helsinki.fi/topics/index.htm)
55. Christina Tovote
56. Malmo University
57. www.bit.mah.se/bitinsf/index.htm?OpenForm
58. Skovde University (<http://www.his.se/bib/enginfo.html>)
59. Royal College of Physicians and Surgeons of Canada
60. Maintenance of Competence Program (MOCOMP)
61. Juarez University
62. Ciudad Juarez
63. www.uacj.mx/bibliotecas/default.htm
64. American Library Association's Presidential Commission on Information Literacy
65. National Forum on Information Literacy (NFIL): <http://www.infolit.org>
66. Association of Educational Communications and Technology
67. www.ala.org/aaslip-products.html
68. Information Literacy Competency Standards for Higher Education
69. Association of Higher Education
70. Institute of Information Literacy (NILI): www.ala.org/acrl/nili/nilih.html
71. www.ala.org/acrl/il
72. LOEX (clearinghouse for Library Instruction): www.emich.edu/public/loex/loex.html
73. Eastern Michigan University
74. LOEX-of-the-West
75. Journal of Research Strategies
76. Ann Arbor
77. Colorado
78. Oregon
79. Wisconsin
80. California State University System
81. State University of New York, Wisconsin
82. University of Massachusetts
83. Earlham College
84. Florida International University
85. Kings College
86. University of Louisville
87. University of Texas
88. University of Washington
89. www.ala.org/acrl/nili/bestprac.html
90. 21st Century Literacies